

اورمو گؤللو آدالاري و تورکجه آدلاري جزیره هاي درياچه اورميه و اسامي ترکيشان

سؤزوموز: ۲۸ قيرآچان آي ، ۲۰۰۵ - توبوق ايلي

منهران باهاري

ماه قبل سايت بازتاب - گويا براي آوردن فشار بر جناح اصلاح طلب - خبري مبني بر ابلاغ تغيير اسامي ترکي جزاير درياچه اورميه به فارسي از سوي اداره آموزش و پرورش استان آذربايجان غربي به مدارس استان درج نمود. هرچند تغيير اسامي تاريخي جغرافيايي ترکي در ايران امر تازه اي نيست و بيش از هشت دهه است که اعمال ميشود، اما آنچه که حادثه اخير ابلاغ نامهاي فارسي ساختگي و دولتي براي جزائر درياچه اورميه را منحصر بفرد کرد؛ حساسيت، واکنش و اعتراض گسترده اي است که براي اولين بار از سوي خلق ترک و نخيگان فرهنگي و سياسي اش در داخل کشور به اين اقدام نژادپرستانه نشان داده شد. اين ناخشنودي و به حرکت در آمدن، بي شک و قطعيا نشانگر گسترش و تعميق شعور ملي ترکي، آگاهي به حقوق پايه اي بشر و همسويي با ذهنيت جهاني، دمکراتيک و مدرن مبارزه با نژادپرستي در ميان خلق ترک در سراسر ايران و بويژه استان استراتژيک آذربايجان غربي است. از طرف ديگر، لاقيدي اکثريت مطلق تشکيلات منسوب به خلق ترک و يا آذربايجان ايران در خارج از کشور به همچو مساله سمبوليک و مهمي، نشان از ضعف و يا نبود همه اين برشمرده هاي مثبت در اين دسته اخير است.

خبر غيردقيق بازتاب

در خبر سايت بازتاب ذکر شده بود که از ۱۰۲ جزيره درياچه اورميه، ۶۰ عدد داراي نامهاي ترکي اند. حال آنکه:

۱- در درياچه اورميه علاوه بر جزاير کوچک و بزرگ و بعضي صخره هاي سنگي که هميشه بيرون از آيند، صدها صخره سنگي ديگر نيز وجود دارند که گاهي بيرون از آب و گاهي در زير آن قرار مي گيرند. بين منابع مختلف در احتساب يك بر آمدگي به عنوان جزيره بزرگ يا کوچک، جزيره کوچک و يا صخره بزرگ، صخره کوچک و يا سنگ بزرگ، توافق همگاني وجود ندارد. با اينهمه ميتوان تعداد جزائر کوچک و بزرگ را بين ۵۰ تا ۶۰، تعداد صخره هاي سنگي هميشه بيرون از آب را بين ۴۰ تا ۵۰ و بقيه سنگها را بالغ بر صدها عدد قبول نمود.

۲- تقريبا همه جزائر بزرگ و کوچک درياچه اورميه داراي اسامي تاريخي تثبيت شده اند. همچنين بسياري از صخره هاي سنگي ثابت نيز داراي اسامي ترکي، حتي در بعضي موارد هر کدام داراي چند اسم ترکي اند. اما متأسفانه اين دسته دوم اسامي ترکي که از طرف گروههاي مختلف و منفرد ساکن در روستاهاي شرق و غرب و جنوب و شمال اطراف درياچه در دايره هاي بسيار محدود دي بکار برده ميشوند دقيقا تثبيت و همگاني نشده اند. دسته سوم يعني سنگهاي فصلي جزيره که تعدادشان به صدها سرمىزند داراي اسم نيستند.

۳- بر خلاف ادعاي سايت بازتاب، اسامي جزائر و صخره هاي درياچه اورميه که بالغ بر يکصد و ده عدد مي شوند، به استثناي يکي دو مورد که ريشه شان فعلا نامعلوم است (مسته، ...) همه ترکي است.

۴- در نوشته حاضر برخي از اين نامهاي ترکي تاريخي، لهجه اي و حتي پيشنهادي از سوي اهالي منطقه گرد هم آورده شده است.

۵- در مورد گروه جزائر شماره دار مانند آريادره سي ۱ و آريادره سي ۲، معمولا يکي از جزائر گروه به اسم گروه جزائر مشخص شده و براي ديگر جزائر گروه، يکي از اسامي ترکي ديگري که وجود دارند نيز ذکر شده است. مثلا: آريادره سي ۱ = آريادره سي، آريادره سي ۲ = تاپداق ويا قاناچانا ۱ = توخسون، قاناچانا ۲ = گؤتورگه، قاناچانا ۳ = قاناچانا، يوخاري گوله ين داشي=بارينما، اورتا گوله ين داشي=سومورقان، آشاغي گوله ين داشي=گوله ين داشي و قس علي هذا.

۶- همه اسامي ترکي به الفبايي فونتتيک سؤزوموز و به ترکي نوشتاري-ادبي نوشته شده اند، مثلا در تطابق با قانون هماهنگي اصوات، پسوندهاي لو به صورت لي، جوق به صورت جيق و ... نشان داده شده اند.

۷- اورمو گؤللو آدالاري ليستيني بوتونله مک اوچون، اؤز کؤمکلريني اسيرگه مه ين واري اوخويوجولارا تشککور ائديره م.

اورمو گۆلو آدالاري- جزيره هاي درياچه اورميه
Urmu Gölü Adaları

فارسجا قوندارمالار	Türkçə Adlar	تورکجه آدالار	سایبی
نادید	Adacıq	آداجیق	۱
جودره	Apra Dərəsi = Arpa Dərəsi 1	آریا دره سی (=آریادره سی ۱)	۲
جوزار	Arpalıq	آریالیق	۳
سپید	Ağ Dağ	آغ داغ	۴
یردک	Ağca Daş	آغجا داش	۵
کاوه	Afşarcıq	آفشارجیق	۶
بهرام	Ağ Məstə	آق مسته	۷
برز	Al Dağ = Ala Məzrə 2 = Əli Mirzə 2	آل داغ (=آلا مزره؟ ۲ ، علی میرزا؟ ۲)	۸
برزو	Ala Məzrə = Ala Məzrə 1 = Əli Mirzə 1?	آلا مزره؟ (=آلا مزره؟ ۱ ، علی میرزا؟ ۱)	۹
کمان	Altın Daş = Doqquzlar 2	آلتین داش (=دوققوزلار ۲)	۱۰
أنقوت	Anqıt	أنقیت	۱۱
اشک، جزیره خر	Eşşək Dağı	اششک داغی	۱۲
میدان	Eşik? Meydanlar	ایشیک؟ میدانلار (ایشک میدانلار)	۱۳
زیرآیه	Əbilqasım Daşı = Bayraqlı	ایوالقاسیم داشی (=بایراقلی)	۱۴
بستور	Əhməd Daşı = Qalxanlı	احمد داشی (=قالخانلی)	۱۵
اردشیر	Ərdəşə Təpəsi	اردشه تپه سی	۱۶
گزر	Əməcənler	امه جنلر (عموجانلار غلط است)	۱۷
امید	Umud	اومود	۱۸
میانه	Ohun? Hünü?	وهون؟ (هونو؟)	۱۹
مهرداد	İri Daş	یری داش	۲۰
اسپیر	İspir	ایسپیر	۲۱
اسپیرک	İspircik	ایسپیرچیک	۲۲
کاکایی بالا	Barınma = Yuxarı Güləyən Daşı	بارینما (=یوخاری گوله یین داشی)	۲۳
	Bayatlı = Kiçik Şah Sürənli?	بایاتلی (=کیچیک شاه سوره نلی؟)	۲۴
زیرآیه	Bayraqlı = Əbilqasım Daşı	بایراقلی (=ایوالقاسیم داشی)	۲۵
کوچک تپه	Bayındır = Kiçik Gəmiçi Təpə	باییندیر (=کیچیک گمیچی تپه)	۲۵
آدین	Bəzəkli	بزه کلی	۲۶
دی	Bucaqlı	بوچاقلی	۲۷
اسپیرو	Bozca Ada	بوژجا آدا	۲۸
چشمه کنار	Paxlan Adası	پاخلان آداسی	۲۹
تیر	Törəmə = Doqquzlar 4	توره مه (=دوققوزلار ۴)	۳۰
جوین	Tapdaq = Arpa Dərəsi 2	تاپداق (=آریادره سی ۲)	۳۱
	Tək Dağ = Gədik Təpə 3	تک داغ (=گدیک تپه ۳)	۳۲
کنارک	Toppuzlu = Doqquzlar 3	توپوزلو (=دوققوزلار ۳)	۳۳
گلگون	Toxsun = Qanacana? 1	توخسون (=قاناجانا ۱ ، گاناجابا؟ ۱)	۳۴
ایران نژاد	Türklər Adası	تورکلر آداسی	۳۵
گرده	Çömçə Daş	چومچه داش	۳۶
چاک تپه	Çat Təpə	چات تپه	۳۷
کرکس	Çalağan	چالاغان	۳۸
مهديس	Çanaq Qaya	چاناق قایا	۳۹
آذر	Çayırli	چاییرلی	۴۰
نوس	Daş Ada	داش آدا	۴۱
سنگان	Daşlıca	داشلیجا	۴۲
ناهید	Danali	دانالی	۴۳
ناویان	Dəlīcə Ada	دلجه آدا	۴۴
تنجک	Dəmir Daş	دمیر داش	۴۵
شورتپه	Duzluca Təpəsi	دوزلوجا تپه سی	۴۶
نه گانه	Doqquzlar = Doqquz Adalar	دوققوزلار (=دوققوز آدالار)	۴۷
آرزو	Dilək Adası	دیله ک آداسی	۴۷
آرام	Dinc Ada	دینج آدا	۴۸
نهفت	Saxlıca	ساخلیجا	۴۹
زر تپه	Sarı Təpə	ساری تپه	۵۰
سریجه	Sarıca	ساریجا	۵۱
سامانی	Samanlı	سامانلی	۵۲
	Sancaq = Doqquzlar 9	سانجاق (=دوققوزلار ۹)	۵۲
شاهین	Sayın Qala	سایین فالا (صائین قلعه)	۵۴
نهان	Səngir	سنگیر	۵۵

کاکایی میانه	Somurqan = Orta Güləyən Daşı	سومورقان (=اورتا گوله یین داشی)	۵۶
بناه	Siğınacaq	سیغیناق	۵۷
	Şah Sürənli ?	شاه سوره نلی (؟)	۵۸
اسلامی، شاهي	Şaha = Şaha Tala	شاهها (=شاهانالا)	۵۹
شوش تپه	Şüş Təpə	شوش تپه	۶۰
مشت عثمان	Osman Yumruğu	عثمان یومروغو	۶۱
کفچه نوك	Qaba Daş = Doqquzlar 1	قبا داش (=دوققوزلار ۱)	۶۲
بنهان	Qapaqlıca	قاپاقلیجا	۶۳
ناویان	Qapsaq = Gəmiçi 2	قاپساق (=گمیچی ۲)	۶۴
سیاوش	Qara Ada	قارا آدا	۶۵
سیاه تپه	Qara Təpə	قارا تپه	۶۶
برد	Qarlı(q)	قارلی (قارلیق)	۶۷
ین	Qaşqalaq = Doqquzlar 5	قاشقالاق (=دوققوزلار ۵)	۶۸
بستور	Qalxanlı = Əhməd Daşı	قالخانلی (=احمد داشی)	
کام	Qamçılar	قامچیلار	۶۹
سهران؟ مهران؟	Qanacana = Qanacana 3	قاناجانا (گاناجانا؟ ۳ = قاناجانا؟ ۳)	۷۰
آرش	Qanlı Qaya	قانلی قایا (=قانغلی قایا)	۷۱
بن اشك	Qayacıq	قایاجیق	۷۲
اشكو	Qaya Qapan	قایاقاپان	۷۳
مهر	Qaynarca = Böyük Şah Sürənli?	قاینارجا (=بویوک شاه سوره نلی؟)	۷۴
برزین	Qutan Quş	قوتان قوش	۷۵
شیدیز	Qurşaqılı = Böyük Kömər Dağ = Kömər Dağ 3	قورشاقلی (=بویوک کۆمه ر؟ داغ، کۆمه رداغ؟ ۳)	۷۶
ماغ	Quzğun	قوزغون	۷۷
زاغ	Quş Qaya = Kiçik Kömər Dağ = Kömər Dağ 2	قوش قایا (=کیچیک کۆمه رداغ، کۆمه رداغ ۲)	۷۸
	Quş Qonmaz = Doqquzlar 8	قوش قونماز (=دوققوزلار ۸)	۷۹
ناوی	Qoşacalı = Gəmiçi 3	قوشاجالی (=گمیچی ۳)	۸۰
کبودان	Qoyun Dağı	قویون داغی	۸۱
سروش	Qıpıca = Doqquzlar 5	قپیلیجا (=دوققوزلار ۵)	۸۲
بردین	Qırnalı	قیرنالی	۸۳
زرکمان	Qızıl Kəngəvər = Qızıl Kəngəvər 1	قیزیل کنگور (=قیزیل کنگور ۱)	۸۴
زر گنگ	Qızılca Qaya = Qızıl Kəngəvər 2	قیزیلجا قایا (=قیزیل کنگور ۲)	۸۵
شمشیران	Qılınc Yağlı Qaya	قیلینج یاغلی قارا	۸۶
کلسنگ	Keçəl Daşı	کنچل داشی	۸۷
مشکین	Kömər Dağ = Kəmər? Dağ 1	کۆمه رداغ (کمرداغ؟ ۱)	۸۸
سنگ کاظم	Kazım Xan Daşı = Qırklar = İydir	کاظم خان داشی (=قیرکلار، = اییدیر)	۸۹
سنگو (سنگر؟)	Kəngərli	کنگرلی	۹۰
تشبال	Küləkli	کوله کلی	۹۱
سرخ	Götürgə = Qanacana? 2	گۆتورگه (=قاناجانا؟ ۲ ، گاناجایا؟ ۲)	۹۲
گیو	Göycə Ada	گۆیجه آدا	۹۳
گریوک	Gədik Təpə = Gədik Təpə 1	گدیک تپه (=گدیک تپه ۱)	۹۴
ناخدا	Gəmiçi = Gəmiçi 1	گمیچی آداسی (=گمیچی ۱)	۹۵
بزرگ تپه	Gəmiçi Təpəsi = Böyük Gəmiçi Təpəsi	گمیچی تپه سی (=بویوک گمیچی تپه)	۹۶
کاکایی پایین	Güləyən Daşı = Aşağı Güləyən Daşı	گوله یین داشی (=اشاغی گوله یین داشی)	۹۷
مرکید	Merkit	مترکیت	۹۸
پیشوا	Molla Yurdu = Molla Börkü?	موللا یوردو (ملا یورکو؟)	۹۹
	Mıncıq Təpə = Gədik təpə 2	مینجیق تپه (=گدیک تپه ۲)	۱۰۰
تنجه	Yekə Dağ	ینکه داغ	۱۰۱
خرسک	Yapaqlı	یاپاقلی	۱۰۲
مهوار	Yarmaqlı	یارماقلی	۱۰۳
اشك سر	Yarılgan Qaya	یاریلغان قایا	۱۰۴
تخت	Yassı Ada	یاسسی آدا	۱۰۵
تختان	Yassı Daş	یاسسی داش	۱۰۶
سیاه سنگ	Yassı Yağlı Qara	یاسسی یاغلی قارا	۱۰۷
تک	Yalqız Ada	یالغیز آدا (=دوققوزلار ۷)	۱۰۸
کامه	Yalman	یالمان	۱۰۹
آتش	Yanıqlı	یانیقلی	۱۱۰
کریوه	Yumru	یومرو	۱۱۱

اورمو گولو قوروغو و اولوسال گزيمي (منطقه حفاظت شده و پارک ملي درياچه اورميه)

الگوها و مورفولوژي اسامي ترکي جزائر درياچه اورميه

- ۱- اسامي جزائر درياچه اورميه يا ساده (آنقیت)، يا پسونددار (گمچيلر) و يا مرکب اند (ياسسي ياغلي قارا).
- ۲- ثبت رسمي و دولتي بسياري از نامها (در مواردی که با اسامي تحميلي فارسي جايگزين نشده اند) اشتباه و بعضا كاملا ساختگي است. مثلا در نقشه ها و انتشارات دولتي، امه جنلر که نوعي مارمولک است به شکل عموجانلار، گوله ين که مرغابي کاکائي است به شکل گولايان، ثبت ميشوند.
- ۳- کلمات بکار رفته در نامگذاري جزائر درياچه اورميه را مي توان به شکل واژه هاي مشخص کننده نوع (جزيره، کوه، صخره، سنگ، تپه، دره و ...) (اوروتوپونيم)، رنگها، نام طوائف ترکي (اثنوتوپونيم)، حيوانات (زوروتوپونيم)، گياهان (فیتوتوپونيم)، و توصيف کننده شکل و اندازه و ... و در نهايت بعضي مفاهيم مجرد تقسيم نمود.
- ۴- بعضي نامها از اسامي اشخاص (اثنوتوپونيم) گرفته شده اند. سه عدد از اينها اسم ترکي دومي نیز دارند: عوتمان يومروغو، کاظم خان داشي= قيرخلار = ايگدير، احمد داشي= فالخانلو، ايلقاسيم داشي= بايراقلو. دو اسم علي ميرزا و عموجانلار اثنوتوپونيم نيستند و تثبيت نادرست اند. شکل صحيح آنها به ترتيب آلا مزرعه و امه جنلر است.
- ۵- بسياري از نامها معاني چندگانه داشته و ميتوان آنها را در دو يا چند گروه فوق جا داد. مانند بوزجا که به معني مرغ پابند، رنگ خاکستري و نیز عرصه فاقد پوشش گياهي است.
- ۶- چند اسم وجود دارند که معاني و يا ريشه شناسي آنها محتاج به تامل بيشتري دارد که در پايان اين نوشته آورده شده اند.
- ۷- در اسامي ترکي بکار رفته پسوندهاي زير ديده ميشوند:

- **لي (لو):** ادات نسبت و يا دارندگي. معادل "اولوس" مغولي در ترکي غربي. پس از نام گروهها به معني خلق و قوم است. در نام بايراقلي، فالخانلي، باياتلي، بزه کلي، بوجاقلي، چاييرلي، دانالي، سامانلي، فانقلي (فانلي)، قورشاقلي، ياغلي (اياقلي؟)، کنگرلي، کوله کلي، ياپاقلي، يارماقلي، يانقلي، قيرنالي، توپوزلو
- **جا (جه):** پسوند قيد حالت و تشديد. آعجا، بوزجا، قاراجا، قاينارجا، قيزيلجا، گويجه، ساريجا
- **ليجا (لو+جه):** داشليجا، دوزلوجا، ساخليجا، قاپاقليجا، فيليلجا
- **لار (لر):** پسوند جمع. تورکلر، قيرخلار، دوقوزلار، قامچيلار، گميچي لر
- **جالي (جه + لو):** قوشاجالي
- **جيق (جيك):** ادات تصغير. آداجيق، آفشارجيق، ايسپيرجيك، قاياجيق
- **اق (اک):** سيغياق، سانجاق، ديله ک، قاپساق، بزه ک، تاپداق، قاپاقلي، ياپاق
- **ايق:** يانيق
- **ما (مه):** بارينما، توره مه
- **چي:** گميچي، قامچيلار
- **يت (بد):** اومود (اوم+وت)، آنقیت (آنق+يت)
- **سون:** توخسون (توخ+سون)
- **فان (گان):** (مکان، يئر، اراضي): ياريلغان، چالاغان
- **فان (ين):** پسوند فاعل تکرار کننده عمل. گوله ين، سومورقان
- **فا، که:** گوتورگه (گوتور+گه)
- **ين:** ساين (ساي+ين)
- **ل:** کنچل (کنچه+ل) (کچل کلمه اي ترکي است که وارد زبان فارسي نیز شده است)

- **لیق:** ادات درندگی - آریالیق

- **چه:** پسوند تصغیر. چؤمچه

- **ج:** دینج (دین+ج)

- **مان:** پسوند شدت و اصالت - یالمان (بال+مان)

- **داق (دک):** ناپداق

- **ماز:** قوش فونماز

- **لاق:** قاشقالاق (قاشقا+لاق)

- **تین:** آلتین (آل+تین)

- **جن:** امه جن

.....

اسامي معین کننده نوع (نجه لیک و جنشیدی بلیرله یین آدلار)

اسامي ترکی جزایر دریاچه اورمیه، عموماً با کلمات ترکی آدا (جزیره)، یاریم آدا (شبه جزیره)، داغ (کوه)، قایا (صخره)، داش (سنگ)، تپه و دره می آیند. همچنین از کلمات یوخاری، اورتا، آشاغی، بؤیوک، کیچیک برای مقایسه موقعیت جزائر استفاده شده است.

نمونه هایی از اسامي جزائر:

- **تپه [دپه]:** کلمه ای ترکی به معنی فراز و یا فرق سر، قله کوه - از تۇپۇ-تۇپۇ، تۇپه، دپه (همریشه با تپ، تپوز، تپوق، ... در ترکی معاصر) - وارد زبان فارسی نیز شده است - عده ای از ریشه شناسان آنرا از کلمات مشترک بین زبانهای اورال آلتایی و هند و اروپایی به حساب آورده اند.

- **داش [تاش]:** در نامهای جغرافیایی علاوه بر سنگ، معنی دشت و عرصه باز نیز می دهد.

- **دره:** کلمه ای ترکی به معنی محل جمع شدن آب میان دو بلندی و یا کوه - از ریشه درمک (تر، تتر، دیر، تیر) به معنی جمع کردن، گردهم آوردن - همریشه با دریز (بسته غلات درو شده)، دره نه (سبد کوچک برای چیدن میوه)، دره نک (طرف چیدن محصول)، درنک (مجمع و انجمن)، درگی (مجله و مجموعه)، ترگی (سفره)، درگز (داس و قداره چمن زنی)، درله مک (گردآوری)، درمه (گلچین)، درگه (دسته)، و درین (عمیق) و ... به شکل درو کردن وارد زبان فارسی نیز شده است.

- **قایساق:** خاک خشک شده و برآمده پس از باران.

- **قایا [قیه]:** صخره، سنگ بزرگ و بعضاً کوه بلند.

- **گدیک:** گردنه، کوه، کوه برفگیر، رخنه، شکاف، معبر کوهستانی - همچنین گوذه ک نام طائفه ای ترک در آذربایجان است - (شکل کوللوک تپه غلط است).

- **سنگیر:** در ترکی قدیم به معانی کوه، تپه، دماغه کوه، منتهیالیه دیوار و گوشه - به شکل سنگر به زبان فارسی وارد شده است.

حیوانات (ایلخیلار):

دریاچه اورمیه (اورمو گؤل) دریاچه داخلی آذربایجان و بزرگترین دریاچه آذربایجان و ایران است - اورمو گؤل قوروغو و اولوسال گزیمی (منطقه حفاظت شده و پارک ملی دریاچه اورمیه) شامل ۱۰۲ جزیره بزرگ (آدا) و کوچک (آداجیق) میباشد که مهمترین آنها عبارتند از قویون داغی آداسی، انشیشک داغی، ایسپیر آداسی، دیله ک آداسی و دوقوز آدالار (جزایر نه گانه محل تخمگذاری پرندگان) - در حوزه اکولوژیکی دریاچه اورمیه، ۲۷ گونه ممه لی (پستاندار)، ۲۱۲ گونه قوش (پرنده)، ۴۱ گونه سورونگن (خزنده)، ۷ گونه ایکی یاشاملیلار = اوزه ر گزه ر (دوزیست) و ۲۶ گونه بالیق (ماهی) وجود دارد:

فوشلار (پرنندگان):

از پرنندگان تاکنون ۱۸۶ گونه یترلی (بومی) و کۆچمن (مهاجر) در پارک ملی (اولوسال گزیمی) دریاچه اورمیه شناسایی شده است. دریاچه اورمیه پذیرای بزرگترین کلنیهای تولید مثل پاخلان (فلامینگو) در ایران و همچنین قوتان (پلیکان سفید) و زیستگاه زمستان گذرانی گروههای بزرگی از سوچول فوشلار (مرغان آبی) بویژه انواع اوردک (بیلی، قیل فویروقلو، جوره، یاشیل باش، ...)، قو (اوتوچو قو، سسسیز قو) و بوزجا (مرغان دراز پا) می باشد. از نمونه های دیگر پرنندگان موجود در پارک ملی و یا حوزه اکولوژیکی دریاچه اورمیه عبارتند از: باغری قارا (باقرفره، سنگ شکنک)، بؤورتو (ماغ)، فوزغون (زاغ)، قارقا (قارقارفا، آلفارقا، دولاش، ...)، آری قاپان (سیرقبا)، فجیر (عقاب)، قجله (کشگرک)، ساخساغان (چلچله، چلچله کلمه ای ترکی است)، گویجه قارغا (زاغچه)، گوله ین (کاکائنی)، سونا (مرغابی وحشی نر)، غاز، آنقیت، آل فوشاقلی، قاغابی (مارتی)، قیرلانقیچ (نوعی چلچله)، فارانقوش-قه یله نقوش (پرستو)، ککلیک (کبک)، سیغیرچین (سار)، انواع باز (دوغان، سونقور، شونقار، قیرغی، قیزیل فوش، ال فوشو، اووچو فوش، لاجین، ترلان، ...)، پالانلی فجیر (لاشخور)، ساری اسما، دیرماشیق، سترچه (گنجشک)، آلاچاقانات (سهره)، اوتله ین، چالی فوشو، قامیشچین، باشندان قارا، تویقار، آچاق دین- آچاق قاخان (دارکوب)، بايقوشلار، پاپاغان (طوطی)، گؤورچینلر (کبوتران)، آتماجا، قارتال (=قارقوش)، چاقیر، قاشیقچی، قازالاق (چکاوک)، قاشقالاق (نوعی اردک)، سانداچ (بیل)، چومچوق (قناری)، بیلدیچین، یاراسا-گنجه فوشو (خفاش)، قالینجا (فاخته)، چاقیر (نوعی باز) ...

اونورغاسیزلار (بی مهره گان):

مهمترین بی مهره دریاچه، آبی ای است که بنام اورمیه نام گذاری شده است (Artemia Urmiana). این جانور نوعی دینز تکه سی (میگو) بومی آب شور (دوزلو سو) بوده، تامین کننده غذای بسیاری از گونه های مهم پرنندگان (فلامینگو) می باشد.

ممه لیلر (پستانداران):

دو نوع ممه لی (پستاندار) جزایر پارک ملی دریاچه اورمیه را دوغو قوچو (میش شرقی گملینی - Orientalis Gmelini Ovis) در جزایر قویون داغی و ایسپیر؛ و ایکیسو گنیبی (گوزن زرد بین النهرینی - Dama Mesopotamica) در جزیره انشیشک داغی تشکیل می دهند. متأسفانه این دو پستاندار هم قربانی دسیسه های استعمارگران غربی و پان ایرانیستها گردیده اند و نامشان از گوزن بین النهرینی و میش شرقی به میش ارمنی!!!! و گوزن ایرانی تغییر یافته است.

سورونگلر (خزندگان):

در پارک ملی دریاچه اورمیه سورونگن (خزندگانی) از قبیل انواع مارمولک، آفتاب پرست، بزجه شامل کرتکله (این کلمه در اصل مرکب است از دو جزء کلتن به معنی مارمولک عام و کلر به معنی سوسمار)، امه جن، قایاقاپان، اوغلان یولداشی، قیز بوغان ... و انواع مارهای سمی (آغیلی ایلانلار) و نیمه سمی ایلانلار (باری آغیلی) یافت می شوند.

نمونه هایی از اسامی جزائر:

اسامی ترکی حیوانات که بر جزائر دریاچه اورمیه گذاشته شده اند: آنقیت، پاخلان (فلامینگو)، قوتان (پلیکان)، قوش (پرنده)؛ چالاغان (کرکس)، دانا (گوساله)، دلجه، انشیشک (خر)، قویون (گوسفند)، امه جن (مارمولک)، گوله ین (کاکائنی)، بوزجا (مرغ پابلند)، هونو، قاشقالی، قامچی ... در این میان وفور اسامی پرنندگان جالب توجه است. اساساً شاید به دلیل همین غنای زبان ترکی باشد که نام اکثریت پرنندگان در زبان فارسی نیز ترکی است: لک لک، غاز، اردک، قو، قرقی (قیرغی)، بلدرچین (بیلدیچین)، دلجه، بالابان، چنگر، یالوه، سنقر (سونقور)، قوش، دراج (توراج)، طرلان (ترلان، شاهباز)، ترمنا (تورومتای)، لاجین، سارگپه، اشقر، سنجاری (سنجر، سانجار، نوعی عقاب)، درنا (دورنا)، قرقاول، باقرقره (باغری قارا)، دال، کوکر، چنگر، ایچلیک، پاشلک (پاشالیق)، طرقه (تویقار-توراقای)، باکلان (پاخلان)، سونا، چلچله ... علاوه بر قوش، قویون، انشیشک و ... اسامی دیگر حیوانات بکار رفته چنین است:

- آنقیت (آنقوت، آنقورت، آنقیر - در ترکی قدیم به شکل هانقیت، ...): نوعی اردک یا غاز سرخ رنگ و اردک نما و قابل اهلی شدن. مجازاً شخص احمق، خشن و ناتراشیده.

- امه جن: نوعی مارمولک (کلتن، کلر، کلز) با کلمات امه مک (رنج بردن، زحمت کشیدن)، امه ک (رنج، زحمت، کار)، امه کله مک (تقلا و چهار دست و پا حرکت کردن کودک بر روی زمین)، امه نمک (با زحمت به جانی رسیدن و رفتن)، امه ندرمک (خسته کردن)، ... هم‌ریشه است. کلمه امه جن در ترکیه (مثلاً در بی پارزی) نیز به همین شکل و معنا emecen وجود دارد. در منابع رسمی به اشتباه به صورت "عموجانلار" نوشته می شود. مشابه وضعیت اسم باباجان چای در آذربایجان شمالی که در واقع از نام بای بنجن در داستانهای دده قورقود گرفته شده است.

- اوهون: = هونو؟ هونو= پشه (آغچاقانات، سیوری سینک، دیتدیلی، میغمیغا، میلچک، ...)

- بوزجا: مرغ پابلند، مرغ بارانی.

- پاخلان: فلامینگو (حواصیل). در لهجه محلی پخلن، در دیگر زبانهای ترکی باقلان، باکلان، باغلان. پرنده ای شبیه آنقوت و یا

غاز وحشی وارد زبان فارسی نیز شده است. مردم ساحل دریاچه اورمیه، لجن دریاچه را نیز پخلم بوخو (پاخلان - بوخو = پاخلان دیشقی سی) می نامند.

- **جالاغان (جالایا، جالاغای):** کرکس (آلیچی قوش)، پرنده شکاری بزرگتر از قرقی (قرقی هم کلمه ای ترکی است). این کلمه با کلمات ترکی چالاک، چالش، جلد، که وارد زبان فارسی نیز شده اند، هم‌ریشه است.

- **دلیجه:** نوعی باز و یا شاهین (دوغان) کوچک و ظریف با بالها و دم بلند خالدار. دارای انواعی نظیر چاییر دلیجه، بوزقیر دلیجه، گوچیجه دلیجه، دلیجه دوغان و ... است. این کلمه وارد زبان فارسی نیز شده است.

- **قوتان:** پلیکان. دارای نوعهای آغ قوتان قوش، کیچیک قوتان قوش و تپه لی قوتان قوش میباشد.

- **گوله ین:** نوعی اردک (کاکانی). نوشتن به شکل گولایان غلط است.

- **فاشقلاق:** نوعی اردک.

- **فامچیلار:** قمچی به معنی اسب نر است. همچنین فامچی به معنی شلاق و چوبکی که "فام"ها، روحانیون "شامان" با آن در مراسم دینی ترکها و مغولها بر طبلها میکوبیده اند میباشد.

بیتگیلر (گیاهان) و یوسونلار (حلیکها):

جزایر و تالاب (گؤل، گولمه چه) و مردابهای (سولاق، باتاق، باتلاق) اطراف دریاچه اورمیه سیمای بوزقیر (استپی) دارند. در حوضه اکولوژیکی دریاچه اورمیه ۵۶۶ گونه گیاهی، حدود ۱۴۹ جنس و ۵۵ تیره شناخته شده است. جوامع گیاهی اصلی عبارتند از: سوچول = سوسنوه ر بیتگیلر (گیاهان آب پسند Hydrophytic)، دوزچول = دوزسنوه ر بیتگیلر (گیاهان شور پسند Halophytic)، قومچول = قوم سنوه ر بیتگیلر (گیاهان شن پسند pseammaphytic) و قورو-قارا بیتگیلری (گیاهان خشکی زی Xerophytic). اینها را می توان به دو بخش نمود:

۱ - آغاجلار (درختان) و چالیلار (درختچه) ها: شامل ایینه یاراقلیلار (سوزنی برگ ها) مانند آردیج (سرو کوهی) و گنیش یاراقلیلار (پهن برگان) مانند داش آغاج (داغداغان، داغداغان هم کلمه ای ترکی است)، ینمیشان (زالزالک) و ...

۲ - اوتسو بیتگیلر (نباتات علوفه ای): شامل بوغداگیلر (گندمیان)، قاراقینیق (اویشن)، یووشان (درمنه، درمنه هم کلمه ای ترکی است)، علف (اوت، گۆی، آلیشان، بولاق اوتو، دلیجه اوتو، آلاغی، انششک قولاغی، جیغ، سو بیبری، چؤل اوتو، ...)، ککلیک اوتو (کاکوتی، این کلمه ترکی است)، زنیق (بیبر، گون اوتو) و ...

دریاچه اورمیه همچنین شامل ۱۲ نوع از دوزچول گۆی و یاشیل یوسونلار (حلیک های سبز و آبی شورپسند) می باشد که اساس زنجیره غذایی را ایجاد مینمایند.

نمونه هایی از اسامی جزایر: علاوه بر آریا، سامان و ... نمونه های زیر را می توان شمرد:

توپوزلو: توپوز = گرز. توپوزلو = گیاهان گرزدار (کنگر، خشخاش، ...) . توپوز به شکل دبوس وارد زبان عربی نیز شده است. از ریشه توپ ترکی به معنی گرد و مدور. کلمه توپ وارد زبان فارسی نیز شده است. (توپ بازی، اراده توپ، توپ پارچه، توپیدن، ...)

چاییر: آبگیر رودخانه و یا گیاهی که در کناره آب روید. از کلمه چای ترکی (رودخانه)

سومورقان: گیاهی دراز، ظریف و مودار و در طب مردمی مفید به قلب.

قاپاقلیجا: گیاهی در طب مردمی مفید برای معده.

فوش فونماز: نوعی خار که در طب مردمی خاکستر آن را بر زخم میگذارند.

یاباقلی: گلداز، گلستان

رنگها (بویالار) و فلزات:

نام رنگها و کلمات مربوط به رنگ بکار رفته شامل این مواردند: آغ، آل، بوز، قارا، ساری، گۆی، قیزیل، قاشقا، آلا و از فلزات دمیر، آلتین.

نمونه هایی از اسامی جزائر:

- **آغ [أق]:** علاوه بر سفید، کم شمار و کم تراکم، در اسامی کوه معنی بلند و مرتفع، در اسامی قلعه معنی کوچک و خرد، در اسامی اشخاص معنی محترم (سابقین) و در اسامی پدیده های آبی معنی آب نوشیدنی میدهد.

- **آغجا: [أق، آغجا، آقجا، آغجه، آقجه]:** مایل به سفید (آغیمتیل)

- **[آلتین آلتون]:** طلايي و سرخ. از ریشه "آل" به معنی سرخ، معادل "اولان" مغولي.

- **بوز [بز]:** علاوه بر رنگ خاکستری و خاکی روشن، در اسامی جغرافیائی معنی عور، بدون گیاه و فاقد پوشش گیاهی میدهد.

- **توخسون:** (توخ+سون) به معنی رنگ مات (توخ و توتقون بویالی).

- **ساری [سارا]:** علاوه بر زرد، در اسامی جغرافیائی معنی دشت هموار و عرصه (دوزه نلیک، دوز، چؤل، آلان) میدهد. از همین بن، ساریچلو: "ساری+جا+لی=ساری+جه+لو"، و یا "ساری+جالو=ساری+چالی" به معنی بوته ها و شاخه های زرد است.

- **فارا [قرا، خره، فره]:** سیاه، متراکم، قوی و انبوه.

- **فاشقا:** در نام اردک قاشقالاق سفیدی بر صورت و یا پیشانی (معمولا اسب).

- **قیزیل [قرل]:** سرخ.

طوائف (اوبماقلار):

نامهای طوائف و اقوام ترکی بکار گرفته شده در جزائر اورمیة عبارتند از: متركیت، تورکلر، آفشار، بابات (بیات)، قانقلی، کنگرلی (کنگرلو)، دانالی (دانالو)، ایسپیر، باییندیر (بایندر)، چالاغان، آریا، قارلی (قارلیق). این اسامی هم شامل ترکان باستان (قانقلی-کنگرلی، قارلیق)، هم ترکان قدیم (افشار) و هم ترکان میانه (باییندیر) است. نامهای مربوط به ترکان میانه بیشتر به دوره مغول و ایلخانیان مربوط میگردد. حاکمان اولیه دولت ایلخانی که در آذربایجان تاسیس شد، هر چند مغول بوده اند، اما این دولت در سیر زمان تماما به دولتی آذربایجانی و ترکی تبدیل شده است.

نمونه هایی از اسامی جزائر:

- **آریا:** از نام یکی از طوائف ایلخانی (آریاقاون).

- **افشار [آفشار، آوشار، آووشار، اووشار]:** یکی از قبایل ۲۴ گانه ترکان اوغوز، شاخه بوز اوخ (تیر خاکستری). به معانی جمع کننده، هماهنگ، چابک، مباشر، کاردان، مطیع، کمک کننده، و یا کسی که شکار را دوست دارد و در آن ماهر است و ...

- **باییندیر [بایندر]:** آبادانی، فراوانی، مجازا افراط در کاری

- **ترك:** کلمه "ترك=تورك" نام ملی بزرگترین گروه قومی ایران، به معنی قوت، قدرت، شهامت، شخص و دوره بالغ و نیرومند شدن و رسیدن و جوانی و زیبایی میباشد.

- **چالاغان (چالا+غان):** علاوه بر کرکس، همچنین به معنی محل زندگی طائفه ترك چالا-چلا (از قیچاقها) است. اماکن بسیاری بنام این طائفه در آذربایجان و ترکیه موجود است (چالاکندي، چال تپه، چال داش، چال داق). در اطراف دریاچه اورمیة نامهای جغرافیایی بیشتر مربوط به طوائف ترکی قیچاق حتی بنام قیچاق و اسلاف آنها (کومانها) موجودند.

- **دانالی [دانالو]:** نام طائفه ای ترك شهر(ك)ی به همین نام در اطراف اورمیة وجود دارد. معنی آن صاحب گوساله دو ساله است. ثبت آن به شکل دنه لی غلط است.

- **فانلی [فانقلی، قانلو، قانی]:** به معنی چرخ و ارايه چوبی، گردونه است. نام طائفه باستانی ترك که بنا بر روایات ترکی، موجد چرخ و گاری هستند. صورت دیگر این کلمه کنگرلی (کنگرلو) است که در آن -ار (به معنی انسان) به جای -لی نشسته است: قانق = کنگ (قانقلی) = قانق + لی = قانق + ار = کنگ + ار = کنگر.

- **کنگرلی:** کنگرلوها از ترکان باستانند که از قرن پنج میلادی در آذربایجان ساکن شده اند. دولت مسافریان و یا سالاریلر (کنگرلو) و همچنین خانات نخجوان توسط این طائفه تاسیس شده بود. امروز علاوه بر آذربایجان غربی، بخش مهمی از ترکان بخشهای آذربایجانی استان تهران ریشه کنگرلویی دارد.

- **متركیت [مرکید]:** طائفه ای بنا به آلتائستها ترك و بنا به رشیدالدین مغول در اطراف دریاچه اورمیة اسامی تاریخی جغرافیائی متعددی بنام طوائف مغولی و یا خود مغول (میغییلی در ینکن) وجود دارد.

- **فارلوق=فارلق=فرلق**: فارلوقها كه نامشان به معني توده برف است يكي از قبائل داخل اتحاديه گؤك توركها=گوك تركها بودند و در تاريخ تركي باستان از جمله در سقوط دولت گؤك تورك، ساقط نمودن دولت تركي تورگيش=تركش، بنيانگذاري دولت خاقاني باسميل=بسمل و دولت قاراخانيان نقش بسيار مهمي ايفا نموده اند. در ريشه شناسي فارليق-فرلق كلمه فارلي از مصدر فارماق (ريشه كلمات فارما، قاريشيق، قاريشماق...امروزي) به معني مخلوط كردن و آميختن و تركيب طوائف نيز پيشنهاد شده است.

- **كمر**: كؤمر نام طائفه اي ترك در تركيه، آذربايجان، گرجستان بوده است كه در منابع تاريخي به اشكال كمرلو، گمرلو، قمرلو، خمارلو، خمارلو، خمرلو، خومارلو و... ثبت شده است.

- **چاناقچي**: چاناقچي نام طائفه اي ترك در آذربايجان است.

مفاهيم مجرد (سويوت قاوراملار):

نمونه هاي از اسامي جزائر:

- **اومود**: به شكل اميد وارد زبان فارسي شده است از مصدر اومماق.

- **بارينما**: پناه جستن و محافظت شدن

- **تؤره مه**: ظهور، بروز، پيدايش، پديده، مشتقات و فرآورده و نسل و اولاد.

- **ديله ك**: ارزو از مصدر ديله مك.

- **دينچ**: آرام، آسوده، راحت، آرامش، به فارسي وارد شده است (دنج). همريشه با كلمات دينچه لمك، دينمك، دينگين، دينله نمك،

- **ساخلو [ساخلي]**: محفوظ، مخفي، نهاني، در خفا نگهداري شده، محل نگهداري قواي نظامي، پادگان (ساخلاغو). همريشه با ساخلاماق، ساخالناج،

- **سايين [سايين]**: زيبا و با ارزش و مهم ممتاز، برجسته، محترم.

- **سيغيناق**: پناهگاه، معادل باليق در تركي قديم (باليقلو، به معني شهر، قلعه و محل پناه گرفتن) از مصدر سيغينماق (پناه آوردن، التناج). همريشه با سيغماق، سيغيشماق (گنجيدن)، سيغينماچي (پناهنده)

- **فوشاجالي**: بد شگون (اوغورسوز)

- **منگي داش [بنگي، بنگو، منگو، منگكو، مينگه]**: ابدي، جاويد، لايتناهي، (منگي سو= آب حيات، منگي تانري= خداوند حي، مينگه بئرتي = خداداد، تانري وئردي). در اسم جلال الدين مينگه بئرتي به اشتباه منكبزني نوشته مي شود.

- **يانيقلي**: يانيق=سوخته و رنگ سوخته. يانيقلي= رنج كشيده، درد آشنا

شكل، اندازه و موقعيت (بيچيم، اؤلچو، دوروم بيلديره ن آدلار)

كلمات زير براي توصيف جزائر و صخره ها بكار رفته اند: ياسسي، ياريم، يارماقلي، چات، قيرنالي، قيبليجا، بوجاقلي، يومرو، چؤمچه، ايري، ينكه، قبا، تك، يالقيز، شوش، فوشاجالي، يالمان،

نمونه هايي از اسامي جزائر:

تاپداق: محلي كه در فواصل زماني کوتاه حيوانات در آن چرا كنند (تتر تتر اوتاريلان ينر)، از مصدر تاپتاماق، تاپتالاماق

چؤمچه: (چؤم+چه) كفيگر، همريشه با چؤمك (چؤم+لك) ديزي سنگي. به شكل چمچه وارد زبان فارسي شده است.

چاناق [چناق]: طرف، كاسه، پيمانه، بشقاب گود، وارد زبان فارسي شده است. "چاناق آنتن" به معني آنتن ماهواره (ديش) است. چاناقچي نام طائفه اي ترك در آذربايجان است.

شوش: بلند و نوک تيز، قله كوه. واريانت شيش به معني سيخ (بؤيوك شيش ته داغي در آذربايجان شمالي)

قيبليجا: ديگ كوچ براي جوشاندن آب.

کوله کلي: محل باددار، سریع

منجق [مینجیق، بنجی، بونجوق، مونجوق]: دانه های سنگهای قیمتی، چنین دانه هایی (و نیز ناخن شیر و ...) که بر پرچمها (توغها) ویا طبق باورهای ترکی برای جلوگیری از چشم زدن به دم اسب بسته میشود. پرچمهایی که دارای چنین سنگهای قیمتی ویا دانه هایی بوده اند، (کلمات پرچم و طوغ نیز ترکی میباشند) نام پدر آتیلا از ترکهای هون .

بارماق: شکافتن (کوه و زمین) و دو نیم کردن، سکه و پول - هم‌ریشه با یارا، یاری، یاریم و ...

یاریلغان (یارغان): پرتگاه، کناره دره، شکستهای کنار رودخانه (چنوره سی سیلدریملی، ایری اوزون دره)

یالمان: یال+مان: تند و تیز و عریان، سربالائی، سینه کش کوه - یال به معنی سینه کوه، کوهپایه، تپه، راس محلی مرتفع و ... هم‌ریشه با یالین

بزه کلي: بزه+ك+لي: آذین شده، آرایش کرده، زینت کرده - کلمه ترکی بزرگ به زبان فارسی نیز داخل شده است .

هیدرونیملر و ...

قاینارچا [غینرجه]: آب زیرزمینی خودجوش. از مصدر "قایناماق"(جوشیدن).

گوئتورگه: (گوئتور+گه) جوی آب درست شده از خاکریز (توکمه تورپاقدان قاییریلان آرخ)

قالا [قله، قلعه]: ده و روستا و آبادی - از ریشه ترکی "قالقا" به معنی سپر، حفاظ، حصار، دژ، سنگر، استحکامات نظامی و قلعه و مجازاً مدافعه کننده و تدافع، پاسداری، محل تجمع سپاهیان است . کلمه قالقا که ریشه "قالخان" ترکی (سپر) نیز هست بعدها فرم امروزی "قالا" را پیدا نموده که غیر از "قلعه" عربی است و به شکل "کالا" "کلا" و "کلات" به زبان فارسی نیز وارد شده است. قالا از مصدر قالاماق ترکی به معنی انباشتن روی هم و ... ، حال آنکه قلعه عربی از قلع به معنی کندن است .

کند: روستا.

چند نام با ریشه شناسی غیرقطعی (کۆکنلری کسینله شمه ین بیر نئجه آد)

ایشک میدانلار- ائششک؟ میدانلار، ائشیک میدانلار؟ هرچند که نام این جزیره به صورت ائششک میدانلار گفته میشود، به نظر میرسد فرم ائشیک به معنی آستانه، بیرون و خارج و تشریفات صحیح تر باشد - زیرا ترکیب ائششک میدانلار به لحاظ دستوری نادرست است و فرم صحیح آن میبایست ائششک میدانلار+ی میشد (مانند ائششک داغ+ی).

- **اردشه (آردیش؟، آرداشا):** آرد+پش: آرد (بخش عقب، و آفتاب نگیر کوه، کوه، کوهستانی، مسکن کوهستانی)+ پش (مکان) - آبادی جای گرفته در ناحیه کوهستانی، در پس کوه - در آذربایجان شمالی (امروز جزء ارمنستان) نامی به شکل آرداشان = آرد+آشان؟ به معنی پس کوه و آرخاشان داغی=آرخ آشان به معنی ماورای جویبار وجود دارد .

- **شاه تالا-** شبه جزیره شاه تالا (باریم آداسی) مدفن هلاگوخان نواده چنگیزخان مغول و بنیانگذار دولت ایلخانی (در قلعه ای بنام گووور قالا) است - اسم شاهاتالا ظاهراً از دو بخش شاها (در بعضی متون شاهو) و تالا (در بعضی متون تالا، تولا) تشکیل شده است - ثبت شاهي طلا غلط است - معنی جز اول شاها (شاهو) دانسته نشد - جزء دوم تالا:

احتمال اول - تالا: در ترکی به معنی ناحیه کوچک بی درخت و چمنزار در داخل جنگل و بیشه است - در آذربایجان شمالی نامهای جغرافیائی مشابه آخ تالا، (نام طائفه ای ترک از پادارها)، آغ تالا، آلا تالا، بوستان تالا و ... وجود دارند - در اطراف اورمیه روستائی بنام تولاتپه وجود دارد (از طرف دولت به طلاتپه تغییر داده شده است)

احتمال دوم- دالای (نالوی، تول، تول، تول، تالویا): به مغولی دریا، از ریشه چینی تا (بزرگ)+لوی (چشمه، منبع آب) - و یا به معنی املاک و رقبات دیوانی مربوط به مواجه و مرسوم لشگریان - (مربوط به سرکار خاصه سلاطین، اینجو نام دارد) - هم‌ریشه با دالماق ترکی به معنی غوطه ور شدن در آب - این نام در اسم کوه دالاخانی در بخش آذربایجانی شهرستان سنقر در غرب روستای چماق تپه (چوماق تپه) در استان کرمانشاه وجود دارد - دالاخانی= دالا+ خانی - خانی به معنی حوض و چشمه آب چاه ست .

احتمال سوم- تالا-تارا: تکه و پاره ابر، مزرعه، پراکنده، تکه ای جدا شده و ... (کلمه تکه -تیکه نیز ترکی است) - (در کلمات تالان، تاراج، تار و مار، دارما داعین، تلاش، تراش، ...)

- **فاناجانا- گاناجایا؟** شاید کلمه ترکیبی از فانا+جانا بوده باشد - فانا (خانا، کانا) در ترکی به معنی تل خاک در تاکستانها و ... است - فنانلیق: تاکستان - ریشه اسم خانا (پیرانشهر) نیز همین کلمه است - از طرف دیگر با توجه به شباهت ظاهری آن با

امه جن (نوعي مارمولك) و سوخولجان (كرم خاكي)، ممكن است كه نام حيواني (فاناجان؟) بوده باشد. همچنين طبق منابع عثماني خاناجالا نام طائفه اي ترك در آذربايجان، گرجستان و ارمنستان امروزي بوده است. خود كلمه جابا-جاوا در تركي به معني محل خالي بين سنگها و صخره هاست.

- **علي ميرزه:** احتمالاً محرف آلا مزره (مزرعه) مانند نامهاي جغرافيايي مشابه بالا مزره (مزرعه كوچك)، بويوك مزره (مزرعه بزرگ) در آذربايجان. كلمات آلا و آل در بسياري از نامهاي تاريخي از طرف مردم و يا مقامات به علي تغيير و يا تحريف شده است، مانند نام آل آشيق تحريف شده به علي عاشيق.

- **كمر- كومه ر؟ كومه ر؟:** اين كلمه در تركي باستان به معاني ابري، تيره و تار، جدي و با شهامت... وجود داشته كه ريشه تركي كلمات kumoru, komor, komoly در زبان مجاري مدرن بحساب ميروند. ممكن است از ريشه كومه (كومه، كوما، جوما، كپه، قوپا، قبه، ...) به معاني توده اي از يك چيز، تجمعي از مردم، خانه كوچك دهقاني، كلبه، هرچيز قلمبيده و گنبدي شكل، سردوش نظامي باشد كه به زبان فارسي نيز به شكل كوپه وارد شده است. از ريشه كومه-ك-گوممك به معني دفن و زير خاك پنهان كردن. كومه ر- به معني برجستگي کنار راه يا جوي است. همچنين كومه نام طائفه اي ترك در تركيه، آذربايجان، گرجستان بوده است كه در منابع تاريخي به اشكال كمرلو، گمرلو، قمرلو، خمارلو، خمارلو، خمارلو، خومارلو و ... ثبت شده است. در اين كشورها دهها نام جغرافيايي با اين نام وجود دارد. با اين كلمه در نام اميرخمارتاش عمادي (572) كه در آبادي و اعمار قزوین خدمات بسياري انجام داده بود و همچنين در نام طائفه تركي آذري خمارلو (در خراسان و...) و در بسياري از روستاها در ايران با اسم قمر آباد مواجه ميشويم. برخي آنها از ريشه خمر=قوم+ار به معني انسان دشتي، ريگزار دانسته اند. خوم اري=خماري=قوم اري =مرد شنزار. (مانند ايل اري=بومي، خودي؛ گون اري، آغاج اري، سو اري، قز اري-غز اري، تورك اري، دنيز اري، يابان اري، قويون اري) ... كلمه خمار كه در زبان فارسي وجود دارد، غير از اين خمار=قوم اري تركي بوده و منشاء سغدي دارد. نوشتن آن به شكل كيومتر غلط است.

- **شاه سوره نلي؟:** به معني سواره نظام شاهي در مقابل قارا سوره ن؟. قارا سورن به معني امنيه سواره راه و قافله ها، سواره نظام عادي انتخاب شده از طبقات پائين جامعه است.

- آغ مسته؟

- فيزيل كنگه ور؟ كنگ+آوار؟

- ياسسي-فيلينج ياغلي؟ (ياقلي؟) قارا (كلمه اول، ياسسي از ريشه ياسماق به معني پهن كردن و پخش كردن در سطح است. تلفظ آن به شكل ياستي غلط است).

گنرجه به هو!!!!